

יוסף גורי

__ווי קומט אַ קאַץ איבערן וואַסער?__

אַריינפיר פֿון דובֿ נוי

דעם 16טן מערץ איז פֿאַרגעקומען אין דער ייִדישער קולטור-געזעלשאַפֿט פֿון ירושלים אַן אינטערעסאַנטער אָווונט געווידמעט יוסף גורייס נייער זאַמלונג פֿון טויזנט ייִדיש פֿראַזעס אונד אידיאַמען, וואָס הייסט: __ווי קומט די קאַץ איבערן וואַסער?__ דאָס ווערטערבוך (דער מחבר זעט זיין בוך ווי אַ ניי ווערטערבוך, אַ צוגאַב צו זיינע פֿרעדיקע ווערטערביכער) פֿאַרמאָגט טויזנט אידיאַמען אין פֿיר שפראַכן: ייִדיש, עברית, ענגליש, רוסיש. אין מיין לאַנגער לעקציע -- אַ מיין אַריינפיר צום בוך האָב איך געלויבט דעם אויפֿטו און זיך קאַנצענטרירט אַרום פֿאַראַלעלן און פֿאַלקס-עטימאָלאָגישע ווי אויך וויסנשאַפֿטלעכע דערקלערונגען וועגן זייער אָפּשטאַם.

צום סוף האָט דער מחבר געלייענט זיין "מאָנאָלאָג" וועלכער באַשטייט פֿון אידיאַמען וואָס זענען אַ טייל פֿון דער זאַמלונג. איך ברענג דעם טראַנסליטערירטן טעקסט, און איך האָף אַז די מענדעליאַנער וועלן הנאה האָבן פֿון די אידיאַמען און אָפּשר אויך לאָזן אונדז וויסן זייערע פֿאַלקס-עטימאָלאָגישע וועגן "לאַכן מיט יאָשטשערקעס", "ליגן אין דר'ערד און באַקן בייגל", און נאָך. אַלדאָס גוף אַ פֿריילעכן פּסח אייך אַלע!

"מאָנאָלאָג" פֿון יוסף גורי

ייִדיש איז אונדז אַלעמען "איינגעבאַקן אים האַרצן" און איך "לייג אַריין די גאַנצע נשמה" אין מיין אַרבעט מיט די ווערטערביכער.

כ'האָב "געפּאָקט און געמאָזלט, געאַרבעט אויף אַלע פֿלים, איינגעלעגט וועלטן" -- ביז ביז וואָנען די ווערטערביכער זיינען דערשינען.

נאָר אויב דער עולם וועט "קרימען מיט דער נאָז" און זאָגן, אַז מיינע ווערטערביכער "זיינען ניט קיין גרויסע מציאה, ניט איי-איי-איי און

ניט אוי-אוי-אוי, ניט מילכיק ניט פליישיק, "אז דאס וואס איך טו איז בכלל "אן ארויסגעווארפענע ארבעט (אזא יאר אויף מיינע שונאים!), "אז די ווערטערביכער זיינען "אן הענט און אן פיס, "אס זיי "טויגן אויף כפרות. "אז זיי "האבן ניט קיין פנים" און "האבן א ווערט ווי אן אויסגעבלאזן איי" -- איז דאך "א קלאג צו מיר!"

און אויב נאך צו דער צו וועט מען מיר אנהייבן "דערגיין די יארן, באווארפן מיט בלאטע" און מע וועט זאגן: וואס "דרייט ער אונדז א ספאדעק"? ער האט דאך, דער שלימזל, "צוויי לינקע הענט!" גענוג! "אראפ פון מארק!"

"איז מען דאך ניט מער ווי א מענטש. "אויב מע וועט מיר "אנטאן אזעלכע חרפהס און בושהס, "וועל איך זיך "ניט געפינען קיין ארט, "כיוועל "ווערן גרין און געל, אויס מענטש!" איך וועל "האבן געשוואלענע טעג" און כיוועל "ניט צומאכן קיין אויג" אין די נעכט, כיוועל זיך "אויפעסן לעבעדיקערהייט; כאטש שריי חי וקים, כאטש נעם און באגראב זיך. "כיוועל "אנטלויפן ווי די אויגן טראגן."

און אויב נאך "אין די הויכע פענצטער" פון אונדזער יידיש-וועלט וועט מען טענהן: וואס? ער וויל מע זאל "עפענען פאר אים דעם טייסטער" פאר זיין נייעם ווערטערבוך? ער איז "משוגע צי ססר-דעה?" עס כאפט אן א ניט-גוטקייט פון זיינע, מכלומרשט, "ווערק." זאל ער "זיך ארויסשלאגן פון קאפ" פאנטאזיעס וועגן באקומען א פאר קערבלעך. זאל ער זיך ניט "איינרעדן א קינד אין בויך" און ניט "שוועבן אין די וואלקנס!" א "לאך פון א בייגל" וועט ער באקומען! "קדחות מיט כשרע פעדעס! שבת נאכן קאלטן קוגל, ווען אין הימל וועט זיין א יריד! ווען דער משיח וועט קומען!" זיין נייער ווערטערבוך איז "די זעלבע יענטע נאר אנדערש געשלייערט." גענוג זיינע ווערטערביכער! "זאל ער ניט טאנצן אויף אלע חתונות."

נו?... "איז ליג איך אין דר'ערד און באק בייגל"...

אייגנטלעך, צו וואס דארף איך די אלע צרות? צו וואס זיך "לייגן מיט א געזונטן קאפ אין א קראנק בעט"? וואס פאר "א פליג איז מיר אריין אין קאפ, "אז איך דארף שרייבן ווערטערביכער? "איז ניט געפידלט!" איז אן מיר. "מיין באבעס דאגה." פארקערט! זאלן זיך

איצט מײנע שונאים אפֿילו "שטעלן אויפֿן קאָפּ" און בעטן בײַ מיר שרײַבן ווערטערביכער. "אַ פֿײַג, אַ פֿײַג אונטער אַ דעכעלע!"

זײ וועלן לאַכן פֿון מיר, זאָגט איר? "לאַכן זאָלן זײ מיט יאָשטשערקעס!" זײ וועלן שרײַבן קעגן מיר אין די גאַזעטן? "שרײַבן זאָל מען זײ רעצעפטן!" זײ וועלן רעדן קעגן מיר? "רעדן זאָלן זײ פֿון היץ!" זײ וועלן "שאַרפֿן אויף מיר די צײנער? אַלע צײנער זאָלן זײ אַרויספֿאַלן, נאָר אײנער זאָל זײ בלײַבן -- אויף צײנווייטיק!"

נאָר צוריק גערעדט, אויב "דאָס רעדל וועט זיך איבערדרייען" און מענטשן וועלן זאָגן אַז דער נײַער ווערטערבוך "איז ווערט גאַלד" און "האָט דעם זיבעטן טעם" -- וועל איך דאָך "זײַן אין זיבעטן הימל"! איך וועל "ווערן ברייטער ווי לענגער," "שפּרינגען אין דער לופֿטן פֿון פֿרייד." נאָר פֿון דער אַנדער זײַט, איך פֿאַרענדיק דעם נײַעם ווערטערבוך און דאַרף פעטי-מעטי צו דרוקן אים. איז וואָס? "גיין איבער די הײזער?" שנאָרן געלט? דאָס ניט! האָ, און אפֿשר ווענדן זיך צו די ייִדישע אַרגאַניזאַציעס? "אַן אַרויסגעוואָרפֿענע אַרבעט." זײ זײנען אַליין "קבצנים אין זיבן פּאַלעס."

איז טאַקע, "ווי קומט די קאַץ איבערן וואַסער?..."